

On vain yhteinen suru

Onnettomuusjournalismin muutossuuntia Kuurilasta Konginkankaalle 1957–2004

Suuronnettomuudet ovat journalismille näytön paikka: tavallista enemmän palstatilaa, leveämmät otsikot ja suuremmat kuvat antavat toimituksille mahdollisuuden käyttää koko arsenaaliaan. Yllättävät, selkeät ja dramaattiset tapahtumat istuvat hyvin uutisten kertomisen muottiin, ja kun jotain rutiinista poikkeavaa tapahtuu, myös journalismi tuntuu tavallista tärkeämmältä. Toisaalta suuronnettomuudet ovat journalismin kannalta erityisen paljastavia. Ne ovat kuin murtumia nykyaikaisen yhteiskunnan elämänmenon turvallisuudessa ja ennakoitavuudessa. Ne muistuttavat modernin elämän monista ja jatkuvista riskeistä ja rikkovat ”hyvän elämän” lupauksen, jota vasten suurin osa meistä toimintansa mieltää ja suunnittelee.

Nykyään suuronnettomuuksien yhteydessä puhutaan usein myös mediasta. Kysymykset journalismin suorituksesta heräävät yhtä herkästi kuin toimittajien arviot siitä, olivatko viranomaiset kunnolla varautuneita. Usein journalismia arvostellessa keskustellaan sen muutoksesta. Yksien mielestä journalismi toimii niin kuin se on aina toiminut, kertomalla vain mitä maailmassa tapahtuu. Toisen ääripään edustajat näkevät sensationismin, dramatisoinnin ja asioiden paisuttelun saavan yhä enemmän tilaa ja varoittavat, että tien päässä odottaa journalististen hyveiden rappeutuminen ja koko ammatin julkisen merkityksen romahdus.

Tätä keskustelua vaivaa usein hedelmätön juupas-eipäs-pallottelu ja omaa kantaa tukevien esimerkkien esittely. Yritämme tässä artikkelissa nostaa päätä näistä poteroista tarkastelemalla journalismin tuottaman onnettomuusjulkisuuden muutosta kolmen esimerkkitapauksen kautta. Kuurilan junaonnettomuudessa maalikuussa 1957 sai kahden junan törmäyksessä surmansa 25 ihmistä. Lapuan patruunatehtaan räjähdys surmasi 40 ihmistä huhtikuussa 1976. Konginkankaalla bussin ja rekan yhteentörmäyksessä menehtyi viime maaliskuussa 23 ihmistä.

Olemme lukeneet kuhunkin onnettomuuteen liittyviä juttuja runsaan viikon ajanjaksolta¹. Konginkankaan tapauksessa tutkimusaineistomme päättyi uhri-

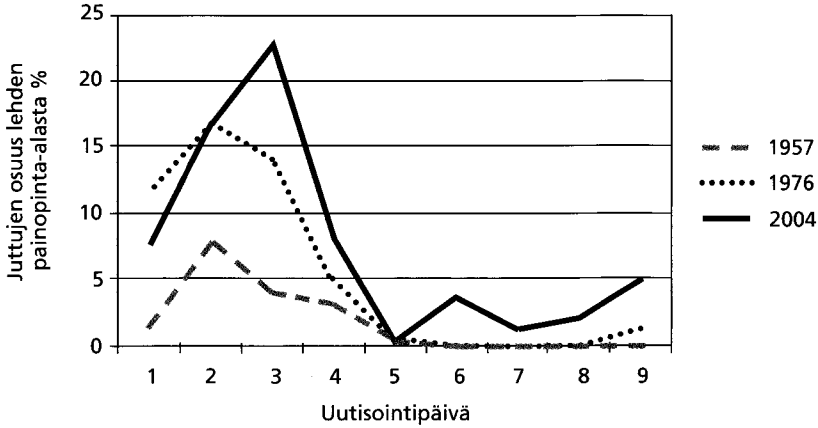
en muistohartaudesta kertoviin juttuihin. Lapua- ja Kuurila-kirjoittelussa ei ole samanlaista selkeää päätepidettä. Olemme kohdistaneet katsemme iltapäivä- ja aikakauslehtiin. Tähän on syynä kaksi ajatusta. Ensiksi voi hyvin väittää, että nämä lehtityypit ovat viime vuosikymmeninä vaikuttaneet voimakkaasti ”koko” journalismin kehitykseen ja näissä lehdissä tehtyjä sisältö- ja muotokatkaisuja on sovellettu muissa viestimissä. Emme tietenkään väitä, että tutkimusaineistomme antaisi välittömiä eväitä arvioida vaikkapa Helsingin Sanomien tai Suomen Kuvalehden onnettomuusraportointia. Yhtä lailla virheellistä olisi silti ajatella niin, että ns. laatulehtien onnettomuusjutut olisivat ongelmattomia ja journalismikriitikiltä rokotettuja tai että laatujournalismi ei reagoisi muun mediaympäristön muutoksiin. Toinen aineistovalintaa kehystävä ajatuksemme on, että suuronnettomuudet näyttäisivät liudentavan laatu- ja populaarilehtien välillä normaalioloissa vallitsevia eroja². Ehkä onnettomuusjournalismi paljastaa myös jotain kulloisenkin ajan journalismin yhteisistä piirteistä.

Kuvaamme onnettomuusjournalismin muutosta 314 lehtijutun erittelyn ja vertailun pohjalta. Esiin saamiemme tulosten pohjalta tarjoamme jatkossa pohdittavaksi kysymyksiä, jotka eivät koske vain populaarijournalismia eivätkä edes pelkästään journalisteja.

Jutusta aukeamiin: kun uutisesta tulee projekti

Suuronnettomuudet ovat aina olleet journalismille keskeistä raaka-ainetta, mutta nykyään niistä otetaan huomattavasti enemmän irti kuin 1970-luvulla saati sitten 1950-luvulla. Esimerkiksi Ilta-Sanomat käyttää tätä nykyä massiivisesti enemmän resursseja onnettomuuksista raportointiin kuin aiempina vuosikymmeninä oli tapana tai mahdollista. Kiivaimpana uutispäivänä Ilta-Sanomien sivutilasta noin kahdeksan prosenttia käsitteli Kuurilaa, vuonna 2004 vastaava prosenttiluku Konginkankaasta oli 23.

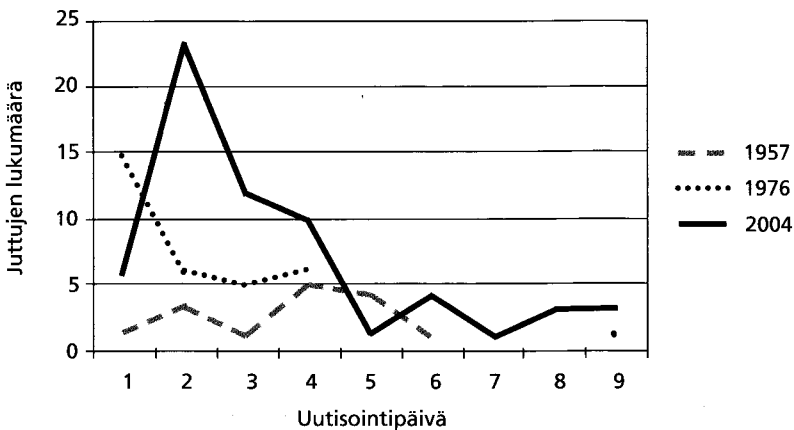
Journalismin voimakas reaktio uutisaiheeseen kestää muutaman päivän, ja kiinnostus sammuu sitten koko lailla tyystin. Tämä peruskuvio säilyy samana vuosikymmenestä toiseen (kuvio 1). Kuurilan onnettomuuden seuranta oli lähes täysin sen varassa, kuinka erilaiset yhteiskunnalliset tahot, kuten rautatiehallitus, reagoivat tapahtuneeseen. Lapua-jutuissa näkyi jo selvästi toimituksen aktiivinen ote, jolla varsinaista ensimmäistä uutista pyrittiin laajentamaan ja syventämään. Konginkankaan tapauksessa aktiivisuus oli kuitenkin jo aivan toisella tasolla ja molemmat iltapäivälehdet työstivät aihetta koko ajan Helsingissä pidettyyn uhrien muistohartauteen asti. Näin syntyi omanlaisensa yhte-

Kuvio 1. Onnettomuusjuttujen täyttämän tilan osuus kaikesta käytössä olevasta painopinta-alasta Ilta-Sanomissa kulloisenakin uutispäivänä.

näinen julkinen tarina tai näytelmä, jota aiempina vuosina ei lehtien sivuilta voi lukea: Kuurilan suhteen ei ollenkaan, Lapuan tapauksessakin vain hyvin katkonaisesti.

Onnettomuusjournalismin suhteellinen volyymi kasvoi voimakkaasti jo Kuurilasta Lapualle. Havainto on looginen ja odotettukin, sillä Ilta-Sanomat tuntuu löytäneen oman profiilinsa mediamaisemassa 1970-luvulle tultaessa. Sen visuaalinen ilme ja kirjoitustyyli ovat jo erkaantuneet muista sanomalehdistä. Onnettomuusjournalismin volyymin suhteellinen kasvu Lapualta Kongin-

Kuvio 2. Onnettomuusjuttujen lukumäärät Ilta-Sanomissa.

kankaalle vaikuttaa aiempaa vertailuväliä lievemältä. Mittaustapa kuitenkin hukuttaa alleen osan journalismin volyymin todellisesta kasvusta. Kun tarkastellaan absoluuttisia juttumääriä, myös Lapua ja Konginkangas näyttävät kuuluvan eri aikakausille (kuvio 2).

Lapuan uutisoinnin ensimmäinen päivä tuotti todella paljon pieniä taustoittavia uutisjuttuja, jotka paikkasivat tuoreiden ja tarkkojen tietojen tarvetta täyttämällä lehden onnettomuudelle varaamaa tilaa. Konginkankaasta kirjoitetut jutut olivat kuitenkin heti ensimmäisestä päivästä alkaen selvästi pidempiä kuin aiemmista onnettomuuksista tehdyt, ja jo toisesta uutisointipäivästä alkaen myös niiden lukumäärä oli aivan eri luokkaa kuin Lapualla. Juttumäärän kasvu kuvaa sitä, miten toimitus haluaa ja pystyy sijoittamaan journalistista työpanosta traagiseen onnettomuuteen. Näin mitaten 2000-luvun iltapäivälehtien voi sanoa hanakasti käyvän onnettomuuden kimppuun. Journalismi ikään kuin tempautuu suuronnettomuuden aiheuttamaan tunteen ja kärsimyksen painealtoon.

Onnettomuusjournalismin kasvua voi peilata karkeasti myös lukijan kokemusmaailmaan. Siinä missä 1950-luvun lehdenlukua täydensivät korkeintaan radion uutiset ja reportaasit, 2000-luvulla lehtiä luetaan keskellä massiivista sähköisen uutisoinnin virtaa. Siitä huolimatta – tai ehkä juuri sen takia – että televisio täytti tuntejaan onnettomuusviikonloppuna saman uutisen samojen faktojen ja tuntojen läpikäymisellä, iltapäivälehtien lukijan elämystä ruokittiin tarjoamalla Konginkankaasta sivukaupalla kuvia ja juttuja kohtaloista. Määrällinen tarkastelu antaa aiheen puhua jonkinlaisesta elämyksellisestä kyllästämisestä.

Ajatusta voi havainnollistaa tarkastelemalla sivumääriä, joita Ilta-Sanomat käytti onnettomuusjuttuihin. Ilta-Sanomien etusivu täyttyi vain kerran kokonaan Kuurila-uutisoinnista. Kaikki Lapua-jutut lukeakseen piti lukijan jo kääntää sivua useamman kerran. Konginkangas merkitsee tässäkin mielessä määrällisesti uudenlaista aikaa. Lauantain Ilta-Sanomissa onnettomuudesta kerrottiin 16 sivulla ja maanantainakin vielä 11:llä. Samanaikaisesti Iltalehti raportoi Konginkankaasta 34 sivun verran.

Iltapäivälehtien juttutuotanto on kasvanut niin huomattavaksi, että se on syönyt aikakauslehtien toimintatila. Kun Seura ja Apu painoivat Lapuan onnettomuudesta yhteensä 47 sivua, vastaava sivumäärä Konginkankaasta oli kutistunut runsaaseen 15:een. Muutos näkyy myös aikakauslehtien kansissa. Konginkangas ei noussut ykkösaikaksi kuin Seurassa, kun taas 7 päivää ja Apu myivät itseään tosi-tv-sarja Miljonääri Jussin Villellä ja Funilla.

Kirjoittelun volyymin kasvu on heijastunut myös siihen, miten määrää lehdistä hallitaan. Kuurila-uutiset olivat Ilta-Sanomissa useimmiten sikin sokin kaiken muun uutismateriaalin joukossa, ja viime hetken tietoja saatettiin ri-

potella taittosyistä melkein minne tahansa lehteen. Lapuan onnettomuusjutut oli jo selvemmin koottu yhteen, mutta vasta Konginkankaan uutisoinnissa voi puhua huolellisesti ”paketoidusta” kokonaisuudesta. Kun Kuurilan onnettomuudesta lukenut näki lehden sivulla onnettomuuden muiden maailman tapahtumien joukossa, Konginkankaan juttujen lukijan odotettiin antautuvan massiivisen aineiston vietäväksi. Tämä vaikuttaisi olevan 2000-luvun lehtijournalismin vastaus sähköisille viestimille: sivu toisensa jälkeen katsottavaa ja edestakaisin selattavaa. Paketti on eräänlainen painettu vastine television uutislähetyskelle, jossa on vain yksi aihe.

Juttupakettien tuottaminen kertoo yleisemmästäkin journalismin trendistä: toimitusten halusta ja kyvystä toimia entistä järjestelmällisemmin ja suunnitelmallisemmin³. Kun ennen suuronnettomuuden yhteydessä toimituksessa pantiin häthätää pystyyn jonkinlainen väliaikaisorganisaatio, nyt tällaisen poikkeuksellisen ”hoidon” vaativa reagointikyky ja ammattitaito ovat jo melkein rutiinia.

Kuurilasta uutisoi perusuutistoimitus, joka työsti poikkeuksellisestakin aiheesta vain jutun kerrallaan pidättyväisesti ja varsin teknisesti. Työn organisoimisen yksikkö oli yksittäinen juttu, ja toiminnan logiikka oli: uutinen mikä uutinen, vaikkakin karmea. Lapualla puolestaan operoi toimitus, joka kykeni nopeaan reagointiin ja hallitsi journalistisen työnjaon. Tapahtumia taustoitettiin tehokkaasti ja pyrittiin lähemmäs ihmisten tuntoja. Toimitus teki selvän eron erilaisten materiaalien välille ja aktiivisesti etsiytyi kohti tapahtuman merkityksiä ja seurauksia. Paikan päältä tuotiin karuja, yksityiskohtaisia kuvauksia ja omaisten haastattelut painettiin isolla. Uutisointi koostui kuitenkin yhä ennen muuta yksittäisten toimittajien kirjoittamista yksittäisistä jutuista.

Konginkankaasta raportoi jälleen uudenlainen toimitus: 2000-luvun toimitus tietää asemansa sähköisen viestinnän puristuksessa, ja se panostaakin voimakkaasti dramaattisiin valokuviin ja koko uutisoinnin kattavaan visuaalisen ilmeeseen. Lehden sivuilta voi lukea tekijöiden oletuksen siitä, että yleisöllä on tähän aineistoon melkein tyydyttämätön nälkä ja lehden tehtävä on ruokkia tätä tarvetta ja tyhjentää tapahtuman merkitykset lehden sivuille. Uutisoinnissa ei enää ole niinkään kysymys yksittäisistä jutuista vaan niiden luomasta kokonaisuudesta. Kun Lapuan uutisoinnista lukijan mieleen jäi muutama voimakas yksittäinen juttu, Konginkangas-raportoinnista painui tajuntaan sen volyyymi ja kokonaisuus. Päivittäiset juttukokonaisuudet loivat myös viikon aikana oman juonensa julkisuuteen.

Esimerkiksi Ilta-Sanomien kirjoittelussa perjantain erikoisnumero työsti *perusuutisen tapahtumasta*, lauantain lehti keskittyi onnettomuuden aiheuttamaan

shokkiin, maanantai oli – kannen hautakivikonnotaatiota kantavaa nimelistaa myöten – omistettu *uhrien henkilökuville*, minkä jälkeen tiistaina Konginkangas putosikin pois Ilta-Sanomien etusivun ykkösaiheen paikalta ja jutut muuttuivat nyt korostetun loogisiksi ja taustoittaviksi. Torstaina lehti seurasi yhden aukeaman jutulla osan *uhrien matkaa* Jyväskylästä kohti pääkaupunkia, perjantaina pääkirjoitus sivusi onnettomuutta, ja lauantain lehteen oli tehty *ennakkojuttu* tulevasta *muistotilaisuudesta*. Maanantain lehdessä käytiin *muistohartaudessa* ja seurattiin tarkkaan julkisten osallistujien reaktioita. Viimeiset palaset maanantain kokonaisuuteen oli poimittu uhrien kuolinilmoituksista.

Jo ensimmäinen karkea, määrällinen vilkaisu esimerkkitapauksiimme kertoo siis journalismin muutoksesta. Kirjoittelun volyymin ja suunnitelmallisuuden kasvun lisäksi haluamme vielä kiinnittää huomiota kolmeen teemaan. Kysymme:

1. Millainen merkitys yksilöillä on eri aikoina nähty onnettomuusjournalismissa?
2. Miten toimitukset ovat tasapainoilleet onnettomuuden selittämisen ja myötäelämisen välillä?
3. Kuinka toimitusten ja toimittajien tietoisuus omasta roolistaan on kasvanut?

Instituutioista ihmisiin: isä kaivaa lompakostaan kuvan

Uutiskynnyksen ylittävä onnettomuus viittaa journalistisessa mielikuvituksessa luonnostaan kolmeen suuntaan. Ensinnäkin mediaonnettomuutta ei ole ilman uhreja, joita ovat kuolleet, loukkaantuneet sekä heidän omaisensa ja läheisensä. Toiseksi toimituksissa kysytään sitä, kuka tai mikä on vastuussa onnettomuudesta. Vastuunkantaja voi olla yksittäinen ihminen, organisaatio tai koko yhteiskunta. Kolmanneksi journalismi käsittelee onnettomuuden seurauksia, minkä takia erilaiset viranomaiset, kuten poliisi, pelastuslaitos ja sairaala, ovat tärkeitä toimijoita onnettomuusjournalismissa.

Vaikka samat tahot ovat olleet läsnä kaikissa kirjoituksemme esimerkkitapauksissamme, niitä on eri vuosikymmeninä tuotu journalismissa esiin hyvin eri tavoin. Kuurilan onnettomuuden aikaan julkisuudessa toimivat kasvottomat organisaatiot, kun taas Konginkankaan yhteydessä organisaatiot olivat esillä niitä edustaneiden yksilöiden kautta. Tässä suhteessa 1950-luvun ja 2000-luvun onnettomuudet näyttävätkin lehtien sivuilla toistensa peilikuvilta.

Väite siitä, ettei rautatiet olisi hoitanut turvallisuuslaitteiden järjestelyä riittävän tehokkaasti, on harhaanjohtava, mainitaan IS:lle rautatiehallituksesta. (IS 16.3.1957)

Suunnittelupäällikkö Olli Penttinen Tiehallinnosta sanoo [...] Keski-Suomen tiepiirin tiejohtaja Seppo Kosonen sanoo [...] sanoo tarkastus insinööri Hannu Pellikka Ajoneuvohallintokeskuksesta. [...] arvioi Kuorma-autoliiton viestintäpäällikkö Juha Norppa-Rahkola. (IL 20.3.2004)

Se, että instituutiot tulevat julkisuuteen tiedonantojen sijasta elävien ihmisten kautta, selittyy osin uutisjournalismin esitystapojen muutoksesta. 2000-luvun journalismi on täynnä puhuvia ”päitä” ja olisi mahdotonta ajatella, että esimerkiksi Konginkankaan tapauksessa ministeri olisi voinut antaa ”vain” julkilauseuman tai tiedonannon.

Muutos ei kuitenkaan pysähdy julkisuudessa esiintymisen tapoihin, vaan eri osapuolten asemat toisiinsa nähden ovat nyt erilaiset kuin ennen. Kuurilasta tehdyissä jutuissa suurimman huomion kohteeksi joutuivat onnettomuudesta tavalla tai toisella vastuulliset – useimmiten hyvin institutionaaliset – tahot. Esimerkiksi Ilta-Sanomat piikitteli pääkirjoituksessaan Kuurilan onnettomuuden jälkeen eduskuntaa:

P.S. Eduskunnan suuren valiokunnan puheenjohtajan Suomen Sosialidemokraatille antaman lausunnon mukaan ”eduskunta ei ole rautateitten määrärahoja pienentänyt, päinvastoin se on pyrkinyt niitä lisäämään, mutta hallituksen taholta on lyöty nyrkki pöytään”. Tähän saakka on luultu, että eduskunta valvoo hallitusta, mutta ehkä näin ei olekaan. (IS 19.3.1957)

Vastaavanlainen juttu löytyy myös Konginkankaan jälkeiseltä viikolta. *Oppositio elämiä niukoista tierahoista* -otsikolla painettu uutinen (IS 25.3.2004) on taitettu melkein koko aukeaman täyttämän vainajien surusaattoa ja sen hillittyä tunnelmaa selostavan jutun alle. Epäsuoran ivan kohteeksi joutuvat elämöijät nimetään jutussa huolellisesti.

Kuurilan onnettomuuden yhteydessä uhreista kirjoitettiin erittäin vähän. Nykylukijan silmään pistää kyllä se, että mahdollisesti kuolleiden ja loukkaantuneiden nimiä painettiin lehteen hatarin tiedoin ja suruttoman tuntuaisesti, mutta uutisoinnin keskipisteessä oli koko ajan itse onnettomuus, sen syyt ja vastuut sekä ennen muuta raivaustöiden edistyminen. Konginkangas-kirjoit-

telussa tilanne oli päinvastainen. Uhrit olivat raportoinnin keskipiste, eikä vastuunkantajiin saati raivaustyön teknisiin yksityiskohtiin kiinnitetty samalla tavalla erityistä huomiota.

Vaikka Lapuan onnettomuus on ajallisesti lähempänä Kuurilaa kuin Konginkangasta, siitä rakennetussa julkisuudessa on enemmän piirteitä nykyajasta kuin 50-luvulta. Kuurilaan verrattuna Lapuan onnettomuuden toimijoista yhä useampi oli yksilöity ja tapaukseen kytkeytynyt toimijajoukko oli moniaineksisempi. Kun kahden muun onnettomuuden julkisuus keskittyi lähinnä yhden osapuolen kuvaamiseen, Lapualla ei tällaista hallitsevaa osapuolta muodostunut vaan onnettomuuden uhrit, vastuunkantajat ja seurauksia hoitaneet olivat esillä likipitään yhtä taajaan.

Toimituksilla on tietenkin ollut tarve hakea selitystä niin Kuurilan kuin Lapuan ja Konginkankaan onnettomuuksiin. Syytä ei kuitenkaan ole haluttu vierittää kenenkään yksilön kontolle. Kuurilan ja Konginkankaan tapauksissa lehdistölle olisi ollut tarjolla yksittäinen ihminen, jonka toiminnasta oli välitön yhteys onnettomuuteen. Oli junanlähettäjä, joka antoi matkustajajunalle lähtöluvan erehdyttyään junien kohtaamispaikasta. Oli rekkakuski, jonka kuljettaman yhdistelmän perävaunu luisui päin bussia. Molempien osallisuus tapauksiin kerrottiin seikkaperäisesti, mutta jutuissa korostettiin olosuhteiden hankaluutta ja vastuuta jaettiin muillekin tahoille.

Kuurilan junanlähettäjä ja Konginkankaan rekkakuskin julkisessa kohtelussa oli silti merkittäviä eroja. Junanlähettäjä kertoi tapahtumien kulun Viikkosanomien haastattelussa omalla naamallaan ja nimellään, kun taas nimettömän ja kasvottoman rekkakuskin näkemykset toi julki hänen etujärjestyksensä Rahtarit ry:n puheenjohtaja⁴. Myös toimittajan suhde haastateltavaansa oli erilainen. Junanlähettäjä haastatellut Viikkosanomien Kalevi Löfgren kirjoitti juttunsa kohteesta myönteisen, paikoin jopa ihailevan henkilökuvan, jossa hän otti kantaa haastateltavansa puolesta. Sen sijaan rekkakuskin edusmiestä haastatellut Iltalehden Saga Wiklund pysytteli neutraalina. Hän siteerasi ja referoi haastateltavaansa, mutta varoi näyttämästä omia näkemyksiään tai tunteitaan.

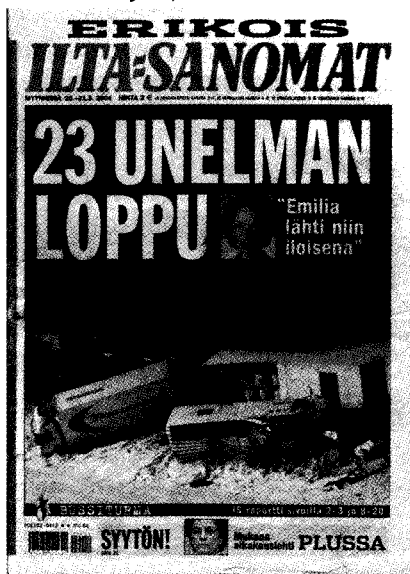
Tämä murheellinen yhteensattumien ketju on suorastaan kohtalonomainen. Ikään kuin luonnonvoimat, teknilliset laitteet ja inhimillinen erehtyväisyys juuri tuolla ratkaisevalla hetkellä olisivat liittoutuneet yhteen kahden junan kiitäessä kohti kohtaloaan. [...] Kertojan [junanlähettäjä] ääni sortuu ja hänen silmissä näkyy kyynel. Hän on tehnyt parhaansa mutta olosuhteet olivat tuona päivänä kerta kaikkiaan vastaan. (Viikkosanomat 29.3.1957)

– Kuljettaja sanoi minulle tehneensä kaikkensa estääkseen onnettomuuden, kertoo Rahtarit ry:n puheenhohtaja Kimmo Puntti. [...] Onnettomuusrekan kuljettaja on vakuuttanut Puntille, että hän ajoi luvallista vauhtia, alle 80 kilometriä tunnissa. (IL 22.3.2004)

Ilta-Sanomat 16.3.1957

Ilta-Sanomat 20.3.2004

Onnettomuusjournalismin muutos kiteytyy mielestämme osuvasti, kun tarkastelee rinnakkain kahta Ilta-Sanomien etusivua. Ilta-Sanomien pääkirjoitus tulkitsee Kuurilasta otettua valokuvaa lukijoille näin:

Ilta-Sanomat julkaisee tänään etusivullaan vaikuttavan kuvan. Se kertoo inhimillisestä erehdyksestä, joka johti hirveään onnettomuuteen. [...] Kuvassa on rautatieläisen lakki. Se kertoo niistä epätoivoisista yrityksistä, joita kahdella asemalla tehtiin onnettomuuden estämiseksi. (IS 16.3.1957)

2000-luvun lehdessä eivät kuole ihmiset, vaan ”unelman” tai ”enkelit”. ”23 unelman loppu” on samalla otsikko, jossa onnettomuuden mittaaminen numeroilla yhtä aikaa tehdään ja kyseenalaistetaan. Valokuvassa ei ole instituution edustajan nimetön hattu, vaan kuolleen teinitytön passikuvasta katsovat hymyilevät kasvot, joiden silmät suuntautuvat suoraan lukijaan (IS 20.3.2004). Emilian kuvaa ei selitä lehden pääkirjoitus, vaan äidin haastattelusta poimittu

sitaatti, jonka mukaan ”Emilia lähti niin iloisena”. Sisäsivun jutussa kuvataan, kuinka isä poimii kuvan lompakostaan.

Isä kaivaa lompakostaan kuvan kauniista nuoresta työstä. – Tällainen tyttö meillä oli. Ihana tyttö. [...] – Mutta tällainen oli Empun kohtalo. Poikakin, Emilian isovelji, sanoi, että tämä on nyt kohtalo. (IS 20.3.2004)

Emilian kuvasta, ja kuvaa näyttävästä isästä, tuli koko Konginkankaan onnettomuuden julkinen ikoni. Emilian kuvaa näyttävän isän kuva kiersi nopeasti lehdestä toiseen. Iltalehdessä julkaistusta ensimmäisestä tilannekuvasta työstettiin myöhemmin uusia muunnelmia.

OHO! 24.3.2004

Iltalehti 20.3.2004

Iltalehti 22.3.2004.

Apu 26.3.2004

Tekniikasta tunteisiin: kysymykset eivät johda mihinkään

Journalistien tarve selittää sattunutta, vastata miksi-kysymykseen ei tyydyttynyt sen paremmin Kuurilassa, Lapualla kuin Konginkankaalla yksilön erehdyksellä. Kohtalon ja sattuman lisäksi vastuunkantajiksi nähtiin Rautatiehallituksen, patruunatehtaan ja tiehallinnon johtajat sekä poliittiset päättäjät. Kaikista kolmesta onnettomuudesta muodostuivat lähes identtiset vastuukaavat, joissa toistuivat samanlaiset syyt ja seuraukset.

Tapahtuiko todellisuudessa kilpajuoksu ihmishengistä ja sattuiiko perikato vain jonkun virkamiehen päivässä tai kahdessa laskeman arvion myöhästymisestä? Kun kymmeniä ihmisiä menettää elämänsä silmänräpäyksessä, kun kymmenet alaikäiset jäävät orvoiksi ja kun sama uhka yhä leijuu työntekijän yllä on nimenomaan julkisella sanalla velvollisuus esittää epäilynsä byrokratian tunteettomuudesta ja hallinnollisesta kylmäkiskoisuudesta. (IS 15.4.1976)

”Julkisen sanan” lähtökohtana vastuukysymysten pohdinnassa on ollut se, että onnettomuus olisi voitu estää jos niin olisi haluttu. Tarjolla olisi ollut onnettomuuden estäviä teknisiä ratkaisuja tai toimintatapoja, mutta niitä ei ollut hyödynnetty taloudellisista syistä. Kohtalokkaita säästöpäätöksiä olivat tahoillaan tehneet niin poliitikot kuin virkamiehet.

Tehokkaita turvallisuuslaitteita on kehitetty, mutta Suomen rautateille niitä ei ole saatu kuin muutama kappale. Ei ole rahaa, sanoo eduskunta. Ne, jotka ovat näin sanoneet, tuntevat tänään varmasti pistoksen omassatunnossaan. (IS 16.3.1957)

Journalistien joka onnettomuuteen luomaan vastuukaavaan on kuulunut se, että puolustukselle on annettu puheenvuoro. Kuurilan tapauksessa puhetta ei pitänyt kukaan yksittäinen päättäjä, vaan lausunnot tulivat organisaatioista, kuten Rautatiehallitukselta, ja instituutioilta, kuten eduskunnalta. Sen sijaan Lapuan patruunatehtaan räjähdyksestä vastuuta kantoi julkisuudessa erityisesti puolustusministeri Ingvar S. Melin ja Konginkankaan bussiturmasta liikenne- ja sisäministeri Leena Luhtanen. Vaikka pääkirjoituksissa ja joissakin muissa jutuissa herätettiin kysymyksiä ministerivastuusta, itse ministereiltä ei suinkaan kysytty vastuusta vaan – jo 1970-luvullakin – tunteista.

Puolustusministeriön virka-auto vei Meliniä pois Lapualta, missä vietetty päivä oli ollut hänen elämänsä raskain. – Tämä on ennen muuta inhimillinen tragedia. [...] Kun kaksi kolmasosaa lataamon kaikista henkilöistä menehtyy se on kauhea isku meille kaikille. (Seura 23.4.1976)

Liikenneministeri Leena Luhtasella oli eilen edessään ministeriuransa raskain päivä. [...] – Tämä on järkytys. Perheiden suru tuli vääjäämättä mieleen. (IS 20.3.2004)

Kuurilan ja Lapuan onnettomuuksista laadituissa pääkirjoituksissa keskeistä oli syyn löytäminen ja turmasta oppiminen. Voikin sanoa, että näissä onnettomuuksissa journalismi paitsi kuvaa tapahtunutta myös rakentaa modernin yhteiskunnan rationaalista puhetapaa: onnettomuudesta on opittava, tutkimukset ovat käynnissä, tulevaisuudessa tällaista ei tapahdu. Kyse on katastrofin paikkaustyöstä ja uskottavuuden rakentamisesta uudelleen.

Tässä kohtaa Konginkangas on toista maata. Sen uutisoinnissa käytiin kyllä läpi perinteistä vastuukaavaa ja monimutkaiset tietokonegrafiikat ”selittivät” onnettomuuden teknisen kulun moneen kertaan. Mutta sittenkin selityksiä, syitä ja vastaisen varalle oppimista enemmän kommentointi keskittyi tapauksen kohtalomaisuuden ympärille. Konginkankaasta kirjoittaneet kolumnistit ja pääkirjoitustoimittajat antoivat selittämislle aiempaa vähemmän sijaa ja entistä enemmän tilaa ihmettelylle ja tunteiden todentamiselle. Kaksi päätoimittajaa – Iltalehden Pauli Aalto-Setälä ja Seuran Jari Lindholm – kehottivat lukijoitaan unohtamaan syyn ja syyllisten etsintä ja keskittymään suremiseen.

Järkyttävässä tilanteessa ihminen alkaa kysellä itseltään ”Mitä jos” -kysymyksiä. Mitä jos olisi tehty toisin? Miksi se tapahtui juuri heille? Mitä jos olisimme matkustaneet yhdessä? Kysymykset eivät johda mihinkään. Ei ole ketään, ketä syyttää tai vihata. On vain yhteinen suru. (IL 20.3.2004)

Ihmismieli haluaisi nähdä tapahtumissa jotakin johdonmukaista, syitä ja seurauksia, jotakin johon tarttua. Sellaista ei kuitenkaan ole. Ei ole mitään erityistä syytä, miksi se tapahtui, tapahtui juuri näille ihmisille. Suru on valtaisa luonnonvoima, vielä sattumaakin väkevämpi. Sitä ei voi tahdonvoimalla nujertaa. (Seura 26.3.2004)

Sivullisista osanottajiksi: ruoka ei vain mene alas

Surun ja suremisen saama journalistinen julkisuus näyttää muuttuneen hyvin selvästi. Suuronnettomuus koskettaa aina konkreettisesti monia ihmisiä, mutta nykyisen massiivisen juttutuotannon takia surijoiden joukkokin kasvaa. Myös sivulliset surijat otetaan nykyään osaksi journalismin luomaa onnettomuuden kuvaa. 2000-luvun medioitunut kansalainen voikin ottaa annettuna sen, että suuronnettomuuden sattuessa liekkimeri leimahtaa ja yleisönosastot täyttyvät osanottajista. Näin ei kuitenkaan ole ollut aina.

Kiinnostus onnettomuuksia kohtaan oli toki suuri niin 1950- kuin 1970-luvuilla. Viikkosanomat (22.3.1957) kertoi, kuinka onnettomuuspaikalle pyrkivistä uteliaista oli syntynyt maantielle noin parin kilometrin jono. Ilta-Sanomat (14.4.1976) puolestaan raportoi Lapuan kauppalaan suuntautuvasta kansainvaelluksesta tuhansien autojen suunnatessa matkansa kohti onnettomuuspaikkaa. Toimituksissa sivullisten uteliaisuus nähtiin tuolloin enemmänkin kielteiseksi asiaksi. Jonot estivät liikennettä ja väkijoukot haittasivat pelastustoimia ja yleistä järjestystä.

Myös Konginkankaan yhteydessä syntyi jonoja ja väkijoukkoja, kun ihmiset kävivät sytyttämässä kynttilöitä onnettomuuspaikalla. Tulkinta ei kuitenkaan ollut ennallaan. Se mitä aiemmin oli pidetty kielteisenä uteliaisuutena, nähtiin nyt välittämiseksi, myötälämiseksi ja suremiseksi. Turman jälkiä todistamaan tulleet pääsivät Konginkankaalla kertomaan omista tuntemuksistaan.

Miksi tällaista tapahtuu? [...] Päätin, että Jumalaa ei ole enää olemassa. [...] Kyyneleet tulevat väkisin. [...] Turhalta tuntuu, kohtalon ivalta. [...] Tämä on kamalaa, aivan hirveää. [...] En ollut uskoa korviani. [...] Onnettomuus koski syvältä. (IS 22.3.2004, Seura 26.3.2004)

Ylipäänsä sivullisia käytetään onnettomuusraportoinnin polttoaineena nyt monin verroin enemmän kuin aiempina vuosikymmeninä. Kun Kuurilan ja Lapuan onnettomuuksien yhteydessä sivullisiin viitattiin harvoin ja lausunnonantajiksi heistä kelpuutettiin vain silminnäkijät, Konginkangasta kommentoivat useat onnettomuuteen etäisesti liitetyt henkilöt. Koska turmassa olivat osapuolina bussi ja rekka, lausunnonantajiksi kävi lähes kuka tahansa bussia tai rekkaa kuljettanut tai bussissa matkustanut. Koska turmabussi oli matkalla Rukalle, kommenttia haettiin laskettelurinteiden ääreltä. Koska onnettomuuden uhreista suurin osa oli pääkaupunkiseudulta, kommenttia haettiin myös Helsingin kaduilta. Koska onnettomuuden uhrien joukossa oli nuoria, lausun-

toja pyydettiin nuorilta ja vanhemmilta, joilla itsellään oli samanikäisiä lapsia. Ja kaikkia näitä oli tarjolla.

Ei tällaista tarvitse sattua koskaan. [...] Surullinen tapahtuma. [...] Kyllä se pysäytti ja järkytti. [...] Sanat ovat tällaisessa tilanteessa turhia. [...] Kauhean surullista. [...] Ruoka ei vain mene alas. [...] On se tosi surullista. [...] Hurja tapaus. [...] Tuntui ihanalta, että suru ilmaistiin niin nopeasti. (IL 20.3.2004, IS 20.3.2004)

Samalla kun sivulliset ovat nousseet asianosaisten ja viranomaisten oheen päteviksi lähteiksi, toimitukset ovat alkaneet hyödyntää yhä määrätietoisemmin lukijoitaan sisällöntuottajina. Ilta-Sanomat julkaisi Kuurilan turmaa seuranneen viikon aikana kolme onnettomuutta käsitellyttä lukijakirjoitusta. Määrä pysyi ennallaan Lapuan yhteydessä, mutta Konginkankaan tapauksesta Ilta-Sanomat ja Iltalehti julkaisivat viikon sisällä viitisenkymmentä lukijakirjoitusta. Valtaosa näistä kirjoituksista oli surunilmauksia, ja esimerkiksi Ilta-Sanomissa niitä oli ripoteltu onnettomuutta seuranneena päivänä jokaiselle aukeamalle sivun alareunoissa olleisiin surupalkkeihin. Nämä nimimerkkien lyhyet sitaattit – jotka muistuttavat televisioruudun alareunassa pyöriviä reaaliaikaisia yleisökommentteja – toivat ikään kuin yleisön itsensä läsnä olevaksi juttukokonaisuuden toimijoiden piiriin.

Konginkankaan yöllinen onnettomuus on pysähdyttänyt meidät. [...] Nyt on hiljentymisen aika. [...] Otan osaa suureen suruun. [...] Syvin osanottoni uhrien omaisille ja jaksamista myös paperirekan kuljettajalle. [...] Tämä on koko Suomen suru. Pidetään huolta toisistamme. [...] Hyvä luoja, aina ei tahdo ymmärtää elämän tarkoitusta. (IS 20.3.2004)

Kuurilan ja Lapuan onnettomuuksista laadituissa lukijakirjoituksissa ei ilmaistu surua. Sen sijaan niissä tavoiteltiin parempaa yhteiskuntaa. Parannusta penättiin niin turvajärjestelyihin kuin ihmisten tapoihin. Esimerkiksi junaonnettomuudessa lievästi loukkaantunut nimimerkki Masentunut oli tuohtunut ravintolan vahtimestarin tahdittomuudesta.

Matkustin lauantaina aamulla junalla Helsinkiin, jonne tultuani päätin käydä haukkaamassa lounaan kurisevaan vatsaani. Mutta miten kävi ruokailuakomukseni. Erään töölöläisravintolan vahtimestari käänsi minut ovelta takaisin väittäen minun olleen liian humalassa, ”kun kellokin on vasta yhdeksän aamulla”, eikä päästänyt sisään. Siitä, kun olin mais-

tanut viimeksi alkoholia, on kulunut viikkoja, mutta kasvoni sen sijaan olivat naarmuiset ja epäsiistit onnettomuuden jäljiltä. Kysyn vain, onko tällainen menettely oikein? (IS 20.3.1957)

Masentunut ei saanut retoriseen kysymykseensä vastausta vajaan 50 vuotta sitten, mutta nyt tilanne olisi kokonaan toinen. Jos jotain Konginkankaan onnettomuudessa loukkaantunutta olisi aiheettomasti epäilty juopumuksesta ja käännytetty ravintolan ovelta, asiaa ei haudattaisi muiden lukijakirjeiden joukkoon vaan se nostettaisiin – niin luulemme – lööppeihin asti.

Suuronnettomuuden tärkeimmät syyt ja opetukset liittyivät 1950-luvulla tekniikkaan ja kustannuksiin, ja onnettomuuden inhimillisiä seurauksia käytiin läpi suhteellisen säästeliäästi. Uskonnosta ei puhuttu mitään. 1970-luvun toimittajat kytkivät Lapuan suuronnettomuutta suuriin selittäviin, ”yhteiskunnallisiin” kehyksiin, jopa pasifismiin saakka. 2000-luvulla suuronnettomuuden kuvauksen polttopisteeseen ovat nousseet yksittäiset kohtalot ja omaisten – joiksi mediayhteiskunnassa kutsutaan kaikki lukijat – suru ja ahdistus. Tässä onnettomuuden tulkinnassa asiantuntijat ja markkojen laskijat jätetään syrjemälle ja keskitytään ymmärtämään omia ja muiden tuntemuksia. Myös uskonnolla on nyt luonteva roolinsa onnettomuusraportoinnissa, kun journalismi kokee surun kuvaamisen erityisen tärkeäksi tehtäväksi.

Kärjistäen näyttäisi siltä, että 50 vuodessa on tultu teknisestä, virallisesta ja nykysilmin ulkokohtaisesta todellisuuden kuvaamisesta ja sen rationaalisesta selittämisestä eräänlaiseen kollektiivisen terapian aikaan. Vaikka hautajaisselostukset kuuluivatkin sanomalehtien juttupertuaariin 1950-luvulla, sen ajan lehdistä tuskin löytyy tällaista kuvausta:

Koskettavan kauniin hartaustilaisuuden aikana Halonen silmäili pari kertaa taakseen uhrien omaisiin silmät kyynelistä punaisina. Vanhasen pää oli pitkiä aikoja painuksissa. Muistohartauden aikana laulettuun Suojelusenkeli-virren aikana Halonen joutui ottamaan pariin kertaan silmälasit päästään ja pyyhkimään käsillään kasvojaan. Helsingin ylipormestari Eva-Riitta Siitonenkaan ei kyennyt hillitsemään kyyneliään. Hartauden loppupuolella hän pyyhki kasvojaan valkealla liinalla tämän tästä. Niin ikään oikeuskansleri Paavo Nikula kaivoi nenäliinansa esiin muutamaan otteeseen. Myös Vanhasen silmät näyttivät punaisilta, kun hän poistui Tuomiokirkosta. (IS 29.3.2004)

Kolme vuosikymmentä aiemmin, Lapuan uhrien hautajaisissa Ilta-Sanomien Pertti Koskinen oli toisenlaisissa tunnelmissa. Päättäjien surunilmausten tarkkailun sijaan toimittaja keskittyi itsetutkiskeluun.

Kukaan omainen ei voinut piiloutua yksityiseen hyvästijättöön, kaikki oli jaettava. Ehkä Lapualla näin piti olla. [...] Siunaustilaisuutta ennen me lehtiväki etsimme kuvakulmia, parhaita paikkoja nähdä, kuulla ja kuvata. [...] Presidentin saapuminen laukaisee itsehillinnän – tunkeudumme alueelle, joka on varattu omaisille. [...] Äkkiä tekee mieli lähteä pois. [...] Eikä kukaan meistä sittenkään ottanut sitä oikeata kuvaa, kirjoittanut oikeaa juttua. Ei niitä ollut. (IS 26.4.1976)

Kirjureista kertojiin: itsetietoiset terapeuttitoimittajat

Lapuan uhrien hautajaisissa omaa rooliaan tuskaisesti pohtinut toimittaja kuvaa hyvin journalistien itsensä näkyvän roolin kehitystä aineistossamme. Matkalla Kuurilasta Konginkankaalle journalismi henkilöityy näet paitsi uhrien myös itse toimittajien lisääntyvän esiintulon vuoksi. Kuurilan juna-onnettomuudesta kirjoitti nimellä vain kaksi Viikkosanomien toimittajaa, mutta esimerkiksi Ilta-Sanomissa ei ajan tapaan uutisjuttuja kirjoittaneiden toimittajien nimiä ilmoitettu. Lapuan tehdasräjähdysten aikaan lehdissä oli pitkiä työryhmäluetteloita, mutta toimittajan nimi yhdistettiin yhä suhteellisen harvoin yksittäiseen juttuun. Kahdeksan toimittajaa signerasi pitemmät juttunsa, ja ainut kasvonsa näyttänyt journalisti oli Ilta-Sanomien silloinen päätoimittaja. Konginkankaan onnettomuusraportoinnissa bylinet ja kasvovinjetit olivat itsestään selvyyksiä. Asiasta kirjoitti kahdessa iltapäivälehdessä ja neljässä aikakauslehdessä runsaan viikon aikana 57 toimittajaa, joista 17 esiintyi omalla naamallaan juttunsa ohessa.

Myös onnettomuusjutut kertovat tekijöidensä muutoksesta. Kuurilan onnettomuudesta raportoitiin hyvin mekaanisesti. Toimittajan roolia voi parhaiten kuvata kirjuriksi, joka haki lähteiltä tietoja ja arvioita kuolleiden määrästä, loukkaantuneiden voinnista, aineellisten vahinkojen suuruudesta, onnettomuuden syyn selvittelystä, löytötavaroiden noutamisesta jne. Saatu informaatio tuupattiin lehteen pirstaleisesti ja järjestyksessä, jonka mieltä on 2000-luvulta katsoen vaikea hahmottaa.

Lapuan onnettomuuskirjoittelussa toimittajat näkyivät Kuurilaa kirkaammin, mutta aiempaa ristiriitaisempina. Perinteisen uutistoimittajan identiteetti tuli esiin, kun Ilta-Sanomien ja Ruotsin suurlähetystö olivat erimielisiä ruotsalaisen

räjähdyssaineasiantuntijan Lapuan tehtaan turvallisuutta koskeneista lausunnoista. Viimeisenä asiaa kommentoi asiantuntijaa haastatellut Thord Åkerlund:

Mutta Ilta-Sanomille antamani tiedot ovat ne, jotka olen saanut Atle Larssonilta. Puhelinhaastattelusta ei ole mitään jätetty pois eikä siihen ole mitään lisätty. Elleivät sitten Atle Larssonin minulle ilmoittamat seikat miellyttä Suomessa tapahtuneesta vastuussa olevia, ei taas ole minun asiani lehtimiehenä ratkaista. Minun tehtäväni on välittää tosiasioita ja uutisia lehdelle, kuten tässä olen tehnyt. (IS 22.4.1976)

Kaikki toimittajat eivät kuitenkaan tyytyneet välittämään Lapualta vain faktoja, ja mielipiteet levisivät pääkirjoituksista muihinkin juttutyyppeihin. Esimerkiksi Ilta-Sanomien Ilse Raution kirjoitusta ”13. huhtikuuta kevät kuoli Lapualla” on julistavuudessaan vaikea kategorioida miksikään tietyksi juttutyyppiksi. Jutussa oli lapualaisten kommentteja ja havaintoja paikan päältä, mutta samalla toimittaja otti ajan hengen mukaisesti kantaa tapahtuneeseen.

Ihmisellä on oikeus työhön. Hänellä pitäisi olla myös oikeus työhön elämän hyväksi. Ja rauha. Ei työhön sotaa varten. Oman henkensä kaupalla. [...] Puolustusvoimien patruunatehdas ei tuo rauhaa eikä edistä ihmisten veljeyttä. Mikään patruuna- tai asetehdas ei tee sitä. [...] Näiden tehtaiden pitäisi hävitä hiljaa ja ääntä päästämättä. Ei pamahtaen. (IS 14.4.1976)

Tosiasiat ja kannanotot olivat tietenkin läsnä myös Konginkankaan onnettomuudesta tehdyistä jutuissa, mutta aiempaa näkyvämmän sijan näissä jutuissa sai kertomuksellisuus. Toimittajista oli tullut ennen kaikkea tarinan kertojia. Tämän kertojaidentiteetin kiteytti osuvasti Ilta-Sanomien Ulla Appelsin tarjoamalla journalistiseksi ohjenuoraksi Pulitzer-palkitun amerikkalaisjournalistin Roy Gutmanin slogania.

”The story that matters is what happens to people.” Vain ihmisten kohdaloilla on todellista merkitystä. (IS 29.3.2004)

Toki Kuurilasta ja Lapualtakin löytyi tarinoita. Oli veturinlämmittäjä, joka selvisi hengissä kuin ihmeen kaupalla. Oli tehdastyöntekijä, jonka pelastukseksi koitui tupakkatauko. Kuitenkin nämä olivat poikkeuksellisia juttuja muihin kyseisistä onnettomuuksista laadittuihin kirjoituksiin nähden. Sen sijaan Konginkankaan turmassa tarinoita laadittiin niin paljon kuin mahdollista. Onnettomuudessa kuolleista 23 henkilöstä vain viisi jäi pelkiksi nimiksi. Lopuista 18

uhrista Iltalehti tai Ilta-Sanomat tai molemmat osasivat kertoa ainakin muutama kappaleen verran⁵.

Konginkankaaseen liitettiin myös useita sellaisia tarinoita, joilla ei ollut välitöntä yhteyttä tapahtuneeseen. Kerrottiin samanlaisesta kolarista, kerrottiin ”läheltä piti” -tilanteista, kerrottiin ylipäänsä surevasta omaisesta. Ilta-Sanomien Vesa Mäkinen yhdisti Konginkankaaseen omat kokemuksensa.

Sen [liikenteen vaarallisuuden] tietää mm. avovaimoni, joka jäi autolla vuosia sitten omalta kaistaltaan suistuneen rekan alle. Hän selvisi uskomattomalla onnella vahingoittumattomana, poikaystävänsä ei. Pieni uutinen lehdessä. Yksi elämä päättyi. [...] Olen käynyt lukuisilla samanlaisilla laskettelumatkoilla kuin onnettomuusbussissa olleet nuoret. [...] Juuri isäni menettäneenä tiedän, että paras lohtu surevalle on sana tai pari. (IS 20.3.2004)

Kun Mäkinen todisti usealla tavalla olevansa pätevä jakamaan suremisen ohjeita lukijoille, 28 vuotta aiemmin tällaista taitoa ei ollut Ilta-Sanomien Martti Huhtamäellä. Vaikka Lapualta kotoisin oleva päätoimittaja kertoi kolumnissaan tehtaan raunioista löytyneen myös hänen läheisiä sukulaisiaan ja tuttaviaan – jos kohta muutamien myös pelastuneen – hän ei kirjoittanut ihmiskohtaloista. Sen sijaan hän käsitteli samassa Lapua-kolumnissaan mm. vuosikymmenien takaista myrkytysmurhaa sekä samaan aikaan käynnissä olleita jääkiekon MM-kisoja ja rakennusalan lakkoa.

Näkyvät tarinankertojat ovat osa nykypäivän journalismia, ja oman persoonan käyttö on osa journalistin perusammattitaitoa. Yhdessä entistä aktiivisemmän, suunnitelmallisemmän ja harkitumman uutisoinnin kanssa nämä ominaisuudet pakottavat toimittajat entistä tietoisemmiksi siitä, että heidän tekemisiään tarkkaillaan. Konginkankaan uutisointia reunustivatkin merkit siitä, että toimittajat tietävät olevansa itse osa näytelmää ja että myös heidän tekojaan arvioidaan monin tavoin. Ulkopuolisten kritiikkiin ei voi enää vastata vain todistamalla Thord Åkerlundin tavoin olleensa uskollinen faktoille.

Merkit arvioinnin kohteena olemisen tunteesta ja siihen reagoimisesta ovat tulkinnanvaraisia. Mutta esimerkiksi uhrien henkilökuviin satsaamisen voi nähdä yritykseksi erottautua kyynisestä ja kalseasta faktajournalismista. Ilta-Sanomien uutinen lehden nettisivuilla onnettomuuspäivänä vierailleiden lukijoiden suuresta määrästä on puolestaan epäsuora perustelu sille, että aihetta on käsitelty niin perinpohjaisesti. Massiivista kirjoittelua seuraava jonkinlainen journalistinen levottomuudentunne tiivistyi hyvin myös Seuran päätoimittajan Jari Lindholmin pääkirjoituksessa.

Aikakauslehden pääkirjoitus on kömpelö ja vähäpätöinen väline myötätunnon eleeseen. (Seura 26.3.2004)

Onnettomuuksien kaltaiset kriisitilanteet asettavat toimittajat pohtimaan työnsä mielekkyyttä ja sen rajoja, mutta medioituneessa yhteiskunnassa kertojan on oltava erityisen sensitiivinen. Kun toimittaja menee haastattelemaan esimerkiksi onnettomuudessa kuolleen omaisia tai läheisiä, hän ei voi olla tiedostamatta monelle lukijalle syntyvää tunnetta siitä, että ihmisten kärsimyksillä myydään lehtiä.

Omaisten haastatteluja ei ollut vielä Kuurilan onnettomuudesta eivätkä tapauksesta kirjoittaneet toimittajat pohtineet lainkaan omaa rooliaan. Lapualta uhrien omaisia haastattelivat erityisesti aikakauslehdet. Esimerkiksi Seurassa kerrottiin kadulla itsekseen puhuneesta miehestä, joka oli menettänyt räjähdyksessä vaimonsa. Merkittävä osa tästä jutusta oli toimittajan itsetilitystä. Hän näki oman ammattikuntansa toimineen arveluttavasti hädänalaisten lapualaisten keskellä.

Ehkä hän [omainen] puhui liian hiljaisella äänellä. Maailman keskipisteessä välitettiin silloin näet vain isojen puheista, jotka puhuttiin isosti tiedotustilaisuuksissa ja virallisissa selvityksissä. [...] Paikalle kertynyt 'suuren maailman väki' päästettiin sitä vastoin aitojen sisäpuolelle taistelemaan kultahipuista. Julkinen sana kiskoi irti sen minkä pelastusmiehistö muilta töiltään antaa. [...] Pää kolmantena jalkana suuren maailman väki järjesteli itselleen hotellihuoneita kauppalan kaikista kahdesta hotellista, kirosi kelvottomia tietoyhteyksiä suureen maailmaan ja laski oman tason kollegiaalista leikkiä myöhään saapuvien virkaveljiensä kustannuksella. (Seura 23.4.1976)

Lapua-uutisoinnissa näkyi (vrt. myös hautajaisjuttu edellä) selviä ja voimakkaita hetkiä, joissa toimittajat olivat joutuneet kyseenalaistamaan omia työtapojaan ja niiden rutiiniperusteluja. Konginkankaan uutisoinnissa vastaavia julkisia katumusharjoituksia ei nähty⁶. Sen sijaan ammattilaisten reflektiivisyys näkyi paikoin napakkoina vastareaktioina, joilla oman ammattikunnan toimintaa puolusteltiin. Kolumnistit kritisoivat niitä, jotka olivat rohjenneet arvostella median toimintaa ja arvella traagisten tarinoiden olevan meidän aikamme ilmiö. Ilta-Sanomien Ulla Appelsin kiisti ns. älymystön näkemykset väittämällä, että tragediat olivat viime vuosisadan alussa esimerkiksi Titanicin upottua vielä nykyistä enemmän yhteistä omaisuutta (IS 29.3.2004). Iltalehden Jari Lamassaaren mukaan kollektiivinen suru voi olla osin media-ajan ilmiö, mutta kaikkein eniten ja pohjimmiltaan se on ikaikaista ihmisyyttä ja inhimillisyyttä,

ja jo leirinuotioiden ja luolamaalausten aikaan esi-isät ja -äidit tunsivat surua ja iloa (IL 23.3.2004).

Se, että mikään ei ole muuttunut, ei yksin riittänyt perustelemaan uhrien omaisten haastatteluja. Lisäperusteluja antoi omaisia haastatellut toimittaja – ja vieläpä haastateltavansa suulla. Ilta-Sanomien Mari Markkanen vieraili Konginkankaalla menehtyneen tytön vanhempien luona muutama päivä onnettomuuden jälkeen. Markkanen haki vierailulleen oikeutusta sillä, että hän oikeastaan auttoi surevia vanhempia suoriutumaan heille langenneesta tärkeästä tehtävästä: antamaan onnettomuudelle kasvot.

Perjantaina Lauttamäet kertoivat sairaalan pihalla tiedotusvälineille Emilia-tyttärensä kohtalosta. Isä näytti lompakostaan rakkaansa valokuvaa. – Olemme saaneet valtavasti soittoja meille ennestään tuntemattomilta ihmisiltä. Monet ovat kiittäneet sitä, että jaksomme puhua. Emilia antoi onnettomuudelle kasvot. (IS 22.3.2004)

Tuloksista tulkintaan: kysymyksiä kynttilämeren äärellä

Nykyään moni kysyy – ja hyvällä syyllä – eivätkö kulttuuri ja yhteiskunta joiltakin tärkeiltä osiltaan ”sijaitse” pikemminkin mediassa kuin sen ”ympäriillä”. Esimerkiksi brittitutkija Nick Couldry (2003) näkee, että viestimien yhteiskunnallinen avaintehtävä on juuri pitää yllä ihmisten yhteyttä yhteiskunnan kuviteltuun ”keskukseen” tai ytimeen. Couldry kehottaa katsomaan median luomia rituaaleja kysymällä, minkälaisiin yhteiskunnallisen järjestyksen muotoihin mediarituaalit nivoutuvat ja millaista yhteiskunnallista järjestystä luonnollistavat. Kuvaamamme kehityksen arviointi onkin hyvä aloittaa pohtimalla eri esimerkkien suhdetta omaan aikaansa.

Mikäli Pertti Alasuutarin (1996) tutkimus suomalaisen yhteiskunnan valtavirtaa hallitsevien ajattelutapojen muutoksesta pitää kutinsa, 1950-luvun Suomessa elettiin ns. moraalitalouden aikaa. Maa etsi vielä poliittisen ja yhteiskunnallisen toiminnan pelisääntöjä ja henkistä ilmastoja leimasivat vähintäänkin epäilyt monenlaisista väärinkäytöksistä. Tämä korosti yleisten moraalisten periaatteiden merkitystä, ja myös yksilömoraali oli tärkeässä asemassa (emt., 246). Ainakin päällisin puolin Kuurilan onnettomuuden uutisointi sopii hyvin tähän mielenmaisemaan. Kirjoittelussa saa paljon tilaa kysymys siitä, miten rautateiden turvallisuutta voidaan parantaa, mutta pohjimmiltaan uutisointi hyväksyy sen, että tällaista elämä on. Kun ajatus ”inhimillisestä erehdyksestä” nousee esiin, julkisuus asettuu voimakkaasti puolustamaan yksilöä. Se vakuut-

taa, että systeemin rattaita pyörittävät parhaat mahdolliset yksilöt. Oikeastaan vain politiikkaa kohtaan esiintyy pientä piikittelyä. Muuten journalismi lähinnä välittää ja voimistaa instituutioiden ja niiden edustajien pätevyyttä.

Lapuan onnettomuuden aikaan julkista keskustelua hallitsi puolestaan ns. suunnitelmatalouden logiikka. Sille oli ominaista mm. usko siihen, että yhteiskunnalliset ongelmat voidaan parhaiten ratkaista tieteellisellä suunnittelulla ja organisoinnilla (emt., 246). Lapuan onnettomuuden uutisoinnissa painoa saakin usko tulevien onnettomuuksien estämisestä, pohdinta siitä, miksi turvallisiksi suunniteltu tehdasrakennus ei onnettomuuden tapahtuessa toiminutkaan niin kuin asiantuntijat olivat laskeneet, tai sen miettiminen, miten Lapualla jatkossa selvittää esimerkiksi asuntolainoista. Kypsemmäksi kehittynyt iltapäivälehtijournalismi sijoittui kiinnostavasti suunnitelmatalouden sisään: se pohtii kyllä onnettomuutta ja sen seurauksia asiantuntijoiden ja yhteiskunnan näkökulmasta, mutta samalla nostaa esiin instituutioiden ja eletyn elämän välisiä jännitteitä. Kuvaavaa kuitenkin on, että kun Ilta-Sanomat tekee aukeaman jutun erään uhrin vaimosta ja orvoiksi jääneistä lapsista, henkilökuvan loppuosassa aletaan yleisesti pohtia, miten sosiaalitoimi kykenee huolehtimaan Lapualla syntyneestä tilanteesta. Silloinkin, kun jutut tuovat esiin koetun elämänsaailman ja instituutioiden jännitettä, vastuuta asioiden tilan korjaamisesta sälytetään suorasanaisesti enemmän yhteiskunnan instituutioille kuin yksilöille⁷.

Nyky-Suomi ajattelee ja tulkitsee maailmaa nopeasti ja näkyvästi globalisoituvan ns. kilpailutalouden ajan logiikalla. Sille on ominaista markkinoiden ohjauksen ja yksilönvapauden kohoaminen tärkeimmiksi periaatteiksi ja suunnitelmatalouden juhliman asiantuntijavaltaisuuden kyseenalaistuminen monissa kysymyksissä (emt., 247, 257). Konginkankaan onnettomuutta selostava journalismi näkeekin heti ensisilmäyksellä, että tapauksessa tärkeintä on yksittäisten ihmisten kärsimys, ”23 unelman” romahtaminen. Kirjoittelun pohjavireenä voi nähdä ajan hengen, joka on menettänyt aimo annoksen uskostaan elämän ja yhteiskunnan ongelmien hallintaan. Koska riskejä ei kokonaan voida välttää, journalismikin tavallaan hyväksyy ne. Samalla se tekee itsestään hyödyllistä toisella tavalla: se voimistaa yhteisen tunteen kokemusta ja korostaa, että nämä tunteet on hyvä elää yhteisesti ja julkisesti läpi. Toisin kuin esimerkiksi Estonian uppoamista uutisoitaessa, asiantuntijat eivät Konginkankaan tapauksessa juurikaan ole voineet arvostella journalismia siitä, että se olisi pyrkinyt liiaksi rationalisoimaan tai teknistämään uutisointia (vrt. Raittila 1996, 185).

Ainakin populaarilehdistö näyttää siis ottaneen vakavasti ajatuksen, että katastrofaaliselta vaikuttavan suuronnettomuuden sattuessa sen aiheuttamaa ahdistusta ja tunteita ei pidä paeta, vaan ne on kohdattava. Tämä kohtaamisen

vaatimus näyttää kiinnostavalla tavalla haastavan journalisminkin: se näet korostaa ennen muuta viestinnän asiantuntijoiden ja ammattilaisten roolia. Koska ongelmia ja onnettomuuksia ei voida poistaa, niiden seurauksien kollektiivinen hoito edellyttää hyvin rasvattua viestintäkoneistoa.

Tällainen terapeuttisesti virittynyt journalismi on luonnollisesti kiinnostunut tunteista, yksityisestä kokemuksesta ja ihmiskohtaloista. Samalla se kuitenkin näyttää suurelta osin pitäytyvän tämän kokemuksen piirissä. Yksilöiden kohtaloista tai kokemuksista ei – ainakaan entisellä voimalla – pyritä virittämään haasteita tai kysymyksiä yhteiskunnan instituutioille. Yksilöistä ja heidän tuntemuksistaan näyttää näin tulevan Couldryn penäämä 2000-luvun populaarijournalismin yhteiskunnan ”kuvitelu ydin”: yhteinen, jaettu suru on tärkeintä ja helpottavinta. Oikeastaan selvimmin vastuullinen instituutio tässä kuviossa onkin media itse ja asemastaan ja tehtävistään entistä tietoisemmat ja itsevarmemmat toimittajat. Media luo tunteen ”meistä” ja määrittää yksilöille sopivia ja terapeuttisia suremisen tapoja. Yksilöt – myös toimittajat – ottavat sitten vastuuta eri tavoin: osallistumalla keräyksiin, kommentoimalla niin lehtien sivuilla kuin internetissä, syyttämällä kynttilän, kunnioittamalla hiljaista hetkeä.

Esimerkkiemme kertoman tarinan ja vertailun voi tiivistää viiteen perusväitteeseen:

1. Journalismin onnettomuuksiin uhraama kirjoittamisen volyymi on moninkertaistunut. Poikkeuksellinen onnettomuus laukaisee jo melkein rutinoituneen poikkeusreaktion poikkeusorganisaatioineen.
2. Journalismin kyky ja halu vuolla onnettomuuksista irti yhä enemmän merkityksiä, yksityisiä yksityiskohtia, seurauksia ja kytkentöjä on selvästi kasvanut.
3. Journalismi on voimakkaasti henkilöitynyt: tämä koskee niin uhreja, vastuulliseksi oletettuja tahoja kuin toimittajia itseäänkin.
4. Teknis-rationaalisten selitysten rinnalle ja niiden ohi on noussut tarve työstää tunteita, onnettomuuden aiheuttamaa järkytystä ja surua. Suru tehdään julkiseksi ja nähtäväksi ja samalla koko yleisö vedetään surijoiden joukkoon.
5. Toimittajat ovat tulleet tietoisiksi siitä, että heidän työtään arvioidaan ja arvostellaan, ja siksi onnettomuuskirjoittelu sisältää itseään oikeuttavia epäsuoria tai suoria piirteitä.

Kyse on journalistisen ammattitaidon kehityksestä, ja totta kai monelta osin journalismin parantumisesta. Nykyinen uutistoimitus on onnettomuuden

sattuessa tehokkaampi, suunnitelmallisempi ja itsenäisempi kuin edeltäjänsä. Mutta kehityksen suunnasta pitää myös esittää kriittisiä kysymyksiä.

Hiukan yleistettynä yllä mainitut piirteet sopivat journalismin tabloidisaatioksi kuvatun kehityksen malliin. Juttujen ”voimakkuuden” lisääntyminen, tunteellisten yksityiskohtien kuvauksen eli sensaation merkityksen kasvu, henkilöityminen ja yksityisen puolelle tunkeutuminen ja toimittajien lisääntyvä viittailu omaan rooliinsa ovat tässä mielessä tuttuja attribuutteja. On tietysti enemmänkin kehäpäätelmä kuin yllätys, että tabloidisaatio ilmentää itseään iltapäivälehdistön muutoksessa. Mutta kehityspiirteiden esiin nostamisen jälkeen voi ainakin esittää kysymyksen: Eivätkö samat yleiset trendit ole leimaa-antavia myös laajemmin journalismin kehitykselle? Entä jos tällainen tabloidisaatio onkin jo pitkään ollut journalistisen ammattitaidon yleinen kehityssuunta? Ainakin karkeasti katsoen kehitys sopisi yksiin laajempien yhteiskunnallista ilmapiiriä koskevien havaintojen kanssa. Tätäkö me haluamme? Tätäkö toimittajien ammattikunta haluaa?

Vaikka yhdistäisimme tabloidisaation ”koko” journalismin muutokseen, se ei vielä tarkoita kehityksen suoraviivaista tuomitsemista. Kuten viestinnän tutkimus on monin tavoin parin viime vuosikymmenen ajan todistanut, median tämänkaltainen popularisoituminen ei ole yksinkertaisesti arvotettava kysymys (ks. esim. Dahlgren & Sparks 1992, Sparks & Tulloch 2000). Pidimme kehityksestä tai emme, journalistisen ammattitaidon kehitys nostaa esiin joitakin yksityiskohtaisempia kysymyksiä ja ongelmia. Tässä muutamia ehdotuksiamme jatkopuheenaiheiksi:

Kun uutisjournalismin suunnitelmallisuus lisääntyy ja ”projektivetoisuus” kasvaa, onko olemassa vaara, että jotain aihetta lähdetään tyhjentämään liian kevyesti tai löyhin perustein? Kun tiedämme, miten paljon toimituksissa seurataan toinen toisiaan, voi kuvitella tilanteita, joissa tästä tai tuosta aiheesta syntyy ”puheenaihe” jonkinlaisen itse itseään kiihdyttävän vyöryn tavoin. Onko tällaiselle toimitusten joukkopsykoosille kontrollimekanismeja?

Kun ammattitaitoinen ja itsenäinen journalismi medioituneessa yhteiskunnassa tuottaa puheenaiheita, yhteisiä tunteita ja reaktioita, onko olemassa vaara, että journalismista tulee eräänlainen itse itseään ruokkiva kehä: se luo tunne-myrsdyn, josta tulee sen uutisoinnin tärkein teema ja kohde.

Kun journalismin henkilöityminen suuntaa sen kriittisen katseen entistä enemmän yksilöihin, onko olemassa vaara, että tässä mennään liian pitkälle. Vaikka henkilökeskeisyys on omiaan tekemään asioista kiinnostavampia ja elävämpiä, sen kääntöpuolena on aina vaara laajempien yhteiskunnallisten kytkentöjen toissijaistamisesta. Entä onko mahdollista, että yhdistettynä voi-

maakkaisiin tunteisiin, jotka koko yleisön ”on eletävä läpi”, henkilöiminen menee vihanlietsonnaksi?

Henkilöitymisen eräs muoto on tunkeutuminen yhä pitemmälle ihmisten yksityisyyteen. Ihan järkevältä tuntuisi myös kysyä, missä määrin ns. tavallisten ihmisten kohtaloiden, tunteiden ja kärsimysten julkaisemisessa on kyse siitä, että viimeisetkin yksityisyyden nurkat on käännettävä nurin ja vedettävä kaupallisen julkisuuden raaka-aineeksi? Jos julkisuuden henkilön yksityisyyden suoja voi madaltaa viittaamalla hänen vaikutusvaltaansa ja vastuuseensa, voiko rivikansalaisen yksityisyyden suoja alentaa sanomalla, että hänen kokemuksensa on yhteisen surutyön nimissä yhteiskunnallisesti tärkeää? Onko olemassa vaara, että journalismi näin luo itse itselleen perusteet yksityisyyteen tunkeutumisiksi tilanteessa, jossa julkisuuteen vedetyt ihmiset eivät aina ole kykeneviä arvioimaan asiaa itse?

Kun journalismi ottaa tehtäväkseen myös yleisön tunteiden tuotannon ja kun sen hallitseva tulkinta korostaa yleisön tehtävää yhteiseen suruun osallistujana, onko olemassa vaara, että journalismi luo enemmän ahdistusta kuin se ehtii terapeuttisella puheellaan hoitaa?

Kun toimittajat oppivat toimimaan journalismia jatkuvasti kritisoiivassa mediaympäristössä, onko olemassa vaara, että heidän ammattitaitonsa osaksi kietyy entistä enemmän rutinoituneita standardivastauksia, joilla journalismin kulloistakin reaktiota perustellaan ja siihen erityisissä tapauksissa suunnattua kritiikkiä torjutaan. Näitä ”älkää syyttäkö sanansaattajaa huonoista uutisista”-tyyppisiä kliseitä on aina ollut, mutta uudenlainen journalismi synnyttää epäilemättä omat lentävät lauseensa. Niin paikallaan kuin joskus onkin todeta, että ”vain ihmisten kohtaloilla on todellista merkitystä”, on pakko kysyä, antaako tällainen ”opinkappale” toimittajille avoimen valtakirjan muuntaa yksityinen kärsimys julkiseksi näytelmäksi.

Jo joltisen kulunut viestinnän tutkimuksen viisaus sanoo, että kaikessa joukkoviestinnässä – olipa se omasta mielestään vaikka kuinka puhdasta tiedonvälitystä – on oma rituaalinen puolensa (Carey 1975). Onnettomuusjournalismin matkan Kuurilasta Konginkankaalle voikin ymmärtää niin, että journalismin rituaalinen tai pseudo-uskonnollinen merkitys yhteiskunnassa on kasvanut. Teknisen, viileän ja kapeasti ymmärrettyä faktapohjaisen uutisoinnin ohi on noussut yhteisyyden luomisen pakko ja halu. Tämän tehtävän toteuttamisessa onnettomuus uutiset näyttävät olevan hyvin hedelmällistä materiaalia: kuolemassa, kärsimyksessä, sattumassa ja kohtalossa on ainekset uutiseen, jonka äärellä pirstaloitunut ”suuri yleisö” vielä jotenkin tunnistaa itsensä. Näiden ”syvien” yhteisten kokemusten tai arvojen löytäminen on – hyvässä ja pahassa

– samalla populaarijournalismin kaupallisen vetoavuuden yksi ydinaines.

Toisaalta voi väittää, että terapeutista rooliaan korostava journalismi on loogista historiallista jatketta viileämmille, maallisille edeltäjilleen. Kun ennen onnettomuusjournalismille riitti teknisen syyn ja parannuskeinojen etsintä, sen on nyt selitettävä suru, opetettava kärsimyksen läpikäymistä ja pystyttävä puhumaan kaikesta siitä, mistä ennen vaiettiin tai joka jätettiin yksityiseksi. Ehkä olemme tulleet aikaan, jossa kapean teknisen järjen uskottavuus ei enää riitä ja yhteiskunnan ja elämän eheyden tunteen paikkaamisessa tarvitaan myös terapeuttisia journalismeja.

Tarkastelumme opettaa ainakin sen, että journalismin hallitsema kenttä on laajentunut. Samalla panokset sen suorituksen arvioimisessa ovat kasvaneet. Siksi kysymyksiä kumpuaa toisensa jälkeen. Eikä kaikki muutos vaikuta kehitykseltä.

YTT Risto Kunelius on professorina ja
YTM Kari Koljonen lehtorina Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella

Viitteet

- 1 Vuoden 1957 aineisto koostuu 30 jutusta, jotka on julkaistu 15.3.–10.4. Ilta-Sanomissa (24 kpl), Viikkosanomissa (5 kpl) ja Seurassa (1 kpl). Vuoden 1976 aineisto koostuu 72 jutusta, jotka on julkaistu 13.–26.4. Ilta-Sanomissa (43 kpl), Seurassa (17 kpl) ja Avussa (11 kpl) ja toukokuussa Hymyssä (1 kpl). Vuoden 2004 aineisto koostuu 213 jutusta, jotka on julkaistu 19.–29.3. Ilta-Sanomissa (91 kpl), Iltalehdessä (102 kpl), Seurassa (5 kpl), Avussa (3 kpl), OHO!ssa (6 kpl) ja 7 päivää -lehdessä (6 kpl).
- 2 Ks. esimerkiksi Raittila (1996, 109), jonka mukaan Estonian uutisoinnissa päivä- ja ilta-päivälehtien tyylit ja näkökulmat lähestyivät toisiaan. Iltapäivälehtien ei tarvinnut erikseen uutista paisutella. Päivälehdet puolestaan turvautuivat tavallista laajempaan tunnerekisteriin, suuriin kuviin jne.
- 3 Suunnitelmallisuus näkyy myös mainonnassa. Kun Lapuan keskiaukeamareportaasin alalaitaa vielä täyttivät reippaat halvan bensiinin ylistykset, Ilta-Sanomien Konginkangas-paketteihin ei mainoksia päästetty. Iltalehden yhdessä numerossa näkyi tässä mielessä kiinnostava suunnitelmallisuuden ja yhteispelin uusi merkki: Konginkangas-uutisoinnin sekaan oli myyty Seura-lehden mainos, jossa lehden kansikuvalla myytiin onnettomuuden uhrien tarinaa. Seuran kansiratkaisua ei voi pitää onnistuneena ainakaan journalismieettisesti. Julkisen sanan neuvosto antoi langettavan päätöksen lehdelle siitä, että kannessa oli julkaistu kuva onnettomuuden uhreista koulun vanhojen tansseista. Muistotaululla ollut valokuva oli kuvattu yhteydestään irrotettuna ja julkaistu tietoisena siitä, että osa uhrien omaisista ei halunnut julkisuutta.

- 4 Ei voi olla kysymättä, onko onnettomuuden työstämisellä ”kansalliseksi suruksi” osansa siinä, että henkilökohtaiset paineet käyvät niin koviksi, ettei kuljettaja halua tulla julkisuuteen.
- 5 Journalististen innovaatioiden alkuperän jäljittämisen kannalta nämä pienet henkilökuvat muistuttavat kiinnostavasti New York Timesin kuuluisaksi tullutta tapaa kuvata WTC-tornien romahtamisen uhreja.
- 6 Seura (26.3.2004) kertoo saarijärviden nuorten olleen haluttomia kertomaan tunnoistaan ja osoittaneen suuttumusta, kun ulkopuolinen kyseli onnettomuuden aiheuttamasta järkytyksestä. Tässäkin jutussa toimittaja ei suoraan kritisoi itseään tai kollegoitaan, mutta lähteiden vastahakoisuudesta kertominen antaa lukijalle eväät tulkita kriittisesti toimittajien menettelyä.
- 7 On kokonaan oma kysymyksensä, paljastaako mainitun jännitteen esiin tuominen ja sen näkyväksi tekeminen (populaari)journalismin varsinaisen yhteiskunnallis-historiallisen roolin. Tätä kysymystä ei tässä ole tilaa, aikaa eikä resursseja pohtia.

Lähteet

- Alasuutari, Pertti (1996)
 Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994. Tampere: Vastapaino.
- Carey, James W. (1975)
 A cultural approach to communication. *Communication* 1975, Vol. 2, 1–22
- Couldry, Nick (2003)
 Media rituals. A critical approach. London: Routledge.
- Dahlgren, Peter & Colin Sparks (1992)
 Journalism and popular culture. London: Sage.
- Raittila, Pentti (1996)
 Uutinen Estonia. Tampere: Tampere University Press.
- Sparks, Colin & John Tulloch (2000)
 Tabloid tales. Global debates over media standards. Lanham: Rowman & Littlefield co.